

KRONIKA

ATSILIEPIANT Į LAIKO REIKALAVIMUS

Tapo tradicija kiekvieną pusmetį rengti respublikos aukštųjų mokyklų visuomenės mokslų dėstytojų informacinius pasitarimus-seminarus. Jų metu dėstytojai, taip pat kiti visuomenės mokslų atstovai susitinka su vadovaujančiais respublikos partiniais, tarybiniais darbuotojais, ministerijų bei žinybų vadovais. Toks pasitarimas-seminaras įvyko 1980 m. gruodžio mėnesį. Jis buvo skirtas TSKP CK spalio (1980 m.) plenumo iškeltiems uždaviniams nagrinėti, TSKP CK projektui partijos XXVI suvažiavimui „Pagrindinės TSRS ekonominio ir socialinio vystymo kryptys 1981—1985 metams ir laikotarpiui iki 1990 metų“ aptarti.

Pasitarimą įžanginiu žodžiu pradėjo Lietuvos TSR aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministras H. Žabulis. Išsamų pranešimą apie aktualius visuomenės mokslų dėstytojų darbo klausimus padarė LKP CK sekretorius L. Šepetys. Jis pažymėjo, kad paskutiniai baigiamųjų X penkmečio metų mėnesiai buvo praturtinti svarbiais programiniais mūsų partijos dokumentais, kuriuos aktyviai svarsto ir aukštųjų mokyklų dėstytojai, mokslo įstai-gų darbuotojai. Pranešėjas taip pat pabrėžė, kad TSKP CK 1979 m. nutarimas „Dėl tolesnio ideologinio, politinio-auklėjamojo darbo gerinimo“ yra ilgalaikė partijos ideologinės veiklos programa. Respublikoje atliktas nemažas darbas vykdamas šį nutarimą. Visuomenės mokslų dėstytojų uždavinys — įdėti dar svaresnį indėlį sprendžiant aktualius ideologinio darbo gerinimo klausimus.

Pasak pranešėjo, kiekvienam darbuotojui būtina kelti profesinę ir bendrąją

kultūrą, tobulinti darbo įgūdžius, nesitenkinti vien paprastu empirinės patirties apibendrinimu, nuosekliai gilintis į teoriją. Reikia didinti aukštųjų mokyklų, visų pirma visuomenės mokslų dėstytojų atsakomybę auklėjant akademinį jaunimą, ug-dant jo komunistinę pasaulėžiūrą. Kita vertus, gilėjant mokslų ir žinių sintezei, darosi vis glaudesnis teorinių specialybės žinių ryšys su komunistine pasaulėžiūra. Dėl to profilinių katedrų vaidmuo komunistiniame studentų auklėjime taip pat turi didėti.

Neabejotinai teigiamą įtaką aukštųjų mokyklų dėstytojų pedagoginiam darbui, visam auklėjimo procesui, taip pat moksliniams tyrimams, pažymėjo pranešėjas, turi metodologiniai seminarai. Šiame darbe didelis krūvis tenka ir ateityje teks visuomenės mokslų dėstytojams, visų pirma filosofams. Daugelis iš jų yra šių seminarų konsultantai. Tai labai svarbus ir atsakingas darbas, rimtas partinis įpareigojimas.

Drg. L. Šepetys kalbėjo apie visuomenės mokslų dėstytojų perimamumo, studentų pažangumo, dėstytojų pedagoginio meistriško, jų mokslinės kvalifikacijos kėlimo klausimus.

Daug vietos pranešime buvo skirta visuomenės mokslų dėstytojų moksliniam darbui. Išskeldamas pastebimus poslinkius tyrimų plėtojimo srityje, pranešėjas kartu atkreipė dėmesį, jog būtina kryptingiau organizuoti šiuos tyrimus atsižvelgiant į mokslinių ir pedagoginių kadrų kiekybinius bei kokybinius rodiklius.

Filosofijos katedrų mokslinėje veikloje jau išsikristalizavo svarbiausios tyrinėjimų

kryptys bei tendencijos. Didžiausią reikšmę turi marksistinės filosofijos metodologinių problemų svarstymas, jos mokslinių pagrindų analizė. Tokių tyrinėjimų iniciatorius yra universiteto Filosofijos katedros vedėjas E. Meškauskas. Jis išugdė ir sutelkė šiam darbiui nemažą žmonių būrį tiek savo, tiek kitose katedrose. Tačiau dar ne visos galimybės, atrodo, yra panaudojamos. Reikia manyti, kad E. Meškausko ir jo mokinių neseniai parengta knyga „Metodologiniai marksistinės filosofijos bruožai“ paskatins toliau nagrinėti šias problemas.

Sėkmingai tyrinėjami marksistinės-lenininės gnoseologijos klausimai. Svarbią vietą čia užima šiuolaikinių pažinimo teorijos tendencijų marksistinis vertinimas, vertingas analizuoti sudėtingus mokslotyros, mokslo logikos reiškinius. Ne mažiau reikšmingi yra socialinių problemų nagrinėjimai, kurie glaudžiai siejasi su ideologine kova. Filosofijos katedrose tradicinės tapo ideologinio proceso įvairių teorinių aspektų, socialinių ir kultūros reiškinų pažinimo specifikos, socialinių vertybių prigimties temos. Aukštųjų mokyklų filosofai bendradarbiauja su MA Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto mokslininkais, rengia bendrus leidinius. Tokio bendradarbiavimo dėka susiformavo probleminės grupės, nagrinėjančios etikos, estetikos ir kitų filosofinių disciplinų klausimus. Pastebima pažanga ir ateistiniuose tyrinėjimuose — greta populiarių propagandinių leidinių vis dažniau pasirodo solidėsnų istorinių ir teorinių veikalų.

Posityvių rezultatų pasiekta filosofijos istorijos literatūros leidimo ir tyrinėjimo srityje. Pranešėjas paminėjo filosofijos istorijos chrestomatiją, kurios trys knygos jau pasirodė. Šie leidiniai ne tik užpildo spragą mūsų kultūroje, bet ir duoda galimybę pagilinti filosofijos studijas akademiniam jaunimui. Intensyvesnis filosofijos veikalų vertimas pagyveno filosofijos istorijos tyrinėjimus. Svarbus šių darbų baras yra Lietuvos filosofinės bei visuomeninės minties raidos nagrinėjimas.

Iškeldamas filosofijos istorijos tyrinėjimų reikšmę apskritai, pranešėjas kartu kritiškai vertino per didelį žavėjimąsi šia tematika. Dažnas dėstytojas tyrinėja daugiau istorinio pobūdžio klausimus ir vengia ideologiniu požiūriu aštrių temų. Beje,

ši tendencija išryškėja ir leidinio „Problemos“ puslapiuose.

Pats rimčiausias filosofijos mokslinio tiriamojo darbo trūkumas — menkas jo našumo koeficientas. Kai kurie filosofijos dėstytojai iš viso nedirba mokslinio darbo, kiti baigia jį kandidatines disertacijas apgynimu. Šiais atvejais pravartu būtų ne tik efektyvesnė kontrolė, bet ir sveika mokslinė konkurencija.

Organiška aukštųjų mokyklų filosofijos katedrų mokslinės veiklos dalis — nuodienos ideologinės kovos uždaviniai, pasakė pranešėjas. Aišku, be bendrųjų marksistinės filosofijos metodologinių problemų analizės, svarbūs ir socialistinės visuomenės raidos, komunizmo kūrimo dėsnų tyrinėjimai. Tai tiesioginis mokslinio komunizmo katedrų veiklos baras. Deja, daugelio šių katedrų mokslinių tyrimų brandimas pernelyg užsitęsęs. Šioje ideologiškai reikšmingoje mokslinių tyrinėjimų kryptyje daugiau galėtų reikštis ir filosofijos katedrų darbuotojai. Ideologinio darbo poreikiai turėtų būti svarbus visų visuomenės mokslų atstovų tyrimų planingo vystymo bei organizavimo veiksnys.

Dabar kaip niekuomet yra aktualus komunistinio auklėjimo teorijos filosofinių, sociologinių, psichologinių aspektų gvildinimas, ideologinio darbo teorijos plėtojimas. Labai reikalingi darbai, kurie teoriškai pagrįstų ideologinio darbo planavimą brandaus socializmo sąlygomis, atskleistų viešosios nuomonės funkcionalumą, išryškintų įvairių idėjinio auklėjamojo darbo metodų efektyvumą, masinės informacijos specifiką bei galimybes ir kt. Tačiau čia tiek filosofai, tiek kitų visuomenės mokslų atstovai savo žodžio dar netarė.

Baigdamas drg. L. Šepetys pažymėjo, kad visuomenės mokslų katedros įdeda didelį indėlį rengiant aukštos kvalifikacijos specialistus liaudies ūkiui, komunistiškai juos auklėjant. Nėra abejonės, kad visuomenės mokslų dėstytojai, deramai sutikę LKP XVIII ir TSKP XXVI suvažiavimus, savo pedagogine, moksline ir visuomenine veikla aktyviai įsitrauks į partijos nutarimų studijavimą, propagandą ir vykdymą.

Pasitarime taip pat kalbėjo Lietuvos TSR valstybinio plano komiteto pirmininko pirmasis pavaduotojas B. Zaikauskas, respublikos užsienio reikalų ministras V. Zenkevičius, Religijų reikalų tarybos

prie TSRS Ministrų Tarybos įgaliotinis Lietuvos TSR P. Anilionis.

Pasitarime dalyvavo Lietuvos TSR Mi-

nistrų Tarybos pirmininko pavaduotojas A. Česnavičius ir LKP CK mokslo ir mokymo įstaigų skyriaus vedėjas A. Jakaitis.

N. Germanas

ATEIZACIJOS PROCESAS BRANDAUS SOCIALIZMO SĄLYGOMIS

1980 m. gegužės 15–16 d. įvyko mokslinė-praktinė konferencija „Ateizacijos procesas brandaus socializmo sąlygomis“. Ją surengė Lietuvos KP CK propagandos ir agitacijos skyrius, Vilniaus V. Kapsuko universiteto Filosofijos istorijos ir ateizmo katedra, TSRS filosofų draugijos Lietuvos skyriaus Ateizmo ir religijos istorijos sekcija bei LTSR „Žinijos“ draugijos valdyba. Į konferenciją buvo pakviesti ne tik Lietuvos TSR mokslo darbuotojai, tyrinėjantys materialistinės pasaulėžiūros formavimosi problemas, bet ir šios srities specialistai iš Maskvos, Baltarusijos TSR, Latvijos TSR, LLR Jogailos universiteto, Erfurto aukštosios medicinos mokyklos. Konferencijoje dalyvavo Visuomenės mokslų akademijos prie TSKP CK mokslinis sekretorius filosofijos kand. J. Zujevas, MVU profesorius D. Ugrinovičius, TSRS MA Sociologinių tyrimų instituto mokslinis bendradarbis teisės mokslų daktaras A. Zdanovas.

Konferenciją pradėjo Lietuvos KP CK sekretorius L. Šepetys.

Plenariniame posėdyje ir sekcijose buvo perskaityta daugiau kaip 30 pranešimų. Pranešime „Kuriamoji mokslinio ateizmo esmė“ Visuomenės mokslų akademijos prie TSKP CK mokslinis sekretorius filosofijos kand. *J. Zujevas* pažymėjo, kad mokslinis ateizmas turi ne tik moksliskai analizuoti religiją, bet ir ištirti pozityvų ateizmo vaidmenį visuomenės vystymesi, ugdyti optimistinę pasaulėžiūrą, būti orientyru žmonių santykiuose. Ateizmo pozityvaus vaidmens atskleidimas svarbus dėl kelių priežasčių. Pirma, socializmas ne tik pašalina visuomenės sąlygas, suponuojančias religinių iliuzijų poreikį, bet ir ugdo naują socialinį mokslinės ateistinės pasaulėžiūros poreikį; antra, mokslinė ateistinė pasaulėžiūra turi būti atnaujinama (platesne ir gilesne forma) kiekvienoje naujoje socialistinės visuomenės kartoje; trečia, būtina atsivėlgti ir į tai, kad, stiprėjant ideologinei kovai tarptautinėje arenoje, mūsų

idėjiniai priešininkai vis daugiau dėmesio skiria mokslinio ateizmo falsifikavimui.

J. Mačiulis (VVU) aptarė šiuolaikinės religinės sąmonės ypatybes. Jis pabrėžė, kad socializmo sąlygomis, keičiantis religinės sąmonės ideologiniam lygiui, religingumas išlieka papročių, įpročių, tradicijų, šeimos santykių srityje ir laikosi ne dėl religinių pasaulėžiūrinių įsitikinimų, o dėl psichologinio nusiteikimo, religinio mąstymo ir elgesio stereotipų. Pranešėjas taip pat apibūdino bažnyčios, funkcionuojančios socialistinėje visuomenėje, veiklos pobūdį, jos pastangas aktyvinti tikinčiųjų religinį gyvenimą, stabdyti ateizacijos procesą, nušvietė tiek ateistinio auklėjimo teorijai, tiek praktikai iškilusius naujus uždavinius.

A. Balsys (LTSR MA), remdamasis pasaulėžiūrinių orientacijų raidos tendencija, sociologijos tyrimo rezultatais, gvildeno socialistinio gyvenimo būdo ir asmenybės ateistinių įsitikinimų formavimosi ryšio problemą.

J. Minkevičius (LTSR MA) pranešime „Ateizacijos gnoseologinės prielaidos mokslo ir technikos revoliucijos sąlygomis“ pabrėžė, kad mokslas ir religija savo prigimtimi, funkcijomis, atspindėjimo objektais ir rezultatais nesutampa, todėl mokslo pažanga ir religijos nykimas nesudaro tiesioginės proporcijos. Be to, pažintinis ir praktinis gamtos užvaldymas yra prieštaringas reiškinys, turintis ne tik teigiamų, bet ir neigiamų, stichinių pasekmių. Tai riboja gnoseologinių ateizacijos prielaidų plėtotę. Antra vertus, mokslinė ir techninė revoliucija prieštaringai komplikuoja žmogaus socialinius santykius, todėl būtinumas siekti mokslo bei technikos pažangą su socializmo pranašumais yra mūsų epochos imperatyvas.

A. Podmazovas (Latvijos TSR MA), analizuodamas konkrečių sociologinių tyrimų duomenis, priėjo išvadą, kad ateistinio auklėjimo procese būtina atsivėlgti ne tik į tikinčiųjų ir abejojančių, bet ir į